

Julkaisuvapaa klo 15.30

Rehtori Jorma Niemelä, Diakonia-ammattikorkeakoulu

Kehitys kehitty – kestäkö ihminen? Mitä on sosiaalisesti kestävä kehitys?

Oulun Lyseon ja Oulun opettajakorkeakoulun kasvatti, presidentti Martti Ahtisaari otti viime joulukuussa Nobel-puheessaan esille nuoret, jotka kriisimaissa ja –alueilla ovat työttöminä ja joilla on perin vähän näkymiä elämänsä parantamiseksi.

”Meillä kaikilla tulee olla mahdollisuus vaikuttaa omaan tulevaisuuteemme ja yhteisöjemme tulevaisuuteen”, vetosi Nobel-palkinnon vastaanottanut Ahtisaari. Jos mitään ei tehdä, syntyy maaperä rikoksille, epävakaudelle ja sodalle. Kysymys on satojen miljoonien, ehkä jo yli miljardin, nuorten tulevaisuudesta maissa, joissa kehitys on päässyt alulle. Köyhyyden poistaminen on paras tie terrorismin kitkemiselle.

Sama kysymys koskee kehittyneiden maiden syrjäytyneitä nuorisoa. Osa heistä on jo useamman sukupolven köyhiä, osa maahanmuuttajia, joiden kotoutuksessa ei ole onnistuttu. Kansainvälisen talouden taantuma lisää niiden määrää, joita uhkaa pitkäkestoinen, jopa pysyvä syrjäytyminen.

Kolmisenkymmentä vuotta aiemmin, vuonna 1979, Nobelin rauhanpalkinnon sai Äiti Teresa. Kun häneltä kysyttiin sitä, miten voimme edistää maailmanrauhaa, hän sanoi: ”Menkää kotiin ja rakastakaa perhettänne!” Köyhien auttaja muistutti elämän yksinkertaisesta perusasiasta: Jokainen ihminen tarvitsee rakkautta ja hyväksyntää kasvaakseen ihmisenä siksi, mitä hän perimmältään on.

Molempien nobelistien kannanotot ovat tienviittoja rauhaan ja sosiaalisesti kestäväan kehitykseen, tämän esityksen pääteemaan. Nobelistit antoivat meille myös tasot, joilla sosiaalisesti kestävä kehitys voidaan tarkastella: yksilö, yhteisö ja yhteiskunta.

Suomalainen yhteiskunta on nyt tienhaarassa. Me emme tiedä tulevaisuutta. Erilaisissa skenaariotyöskentelyissä ei pidetä enää itsestäänselvyytenä sitä, että palaamme kasvu-uralle. Yhtä hyvin voimme elää vuosia nollakasvun tai jopa pitkäkestoisien taloudellisten taantumien ja kurjistumiskierteen oloissa. Sosiaalisesti kestävä kehitys voitaisiin hahmottaa siten, että inhimillinen elämä on mahdollista, arvokasta ja oikeudenmukaista kaikissa tulevaisuusvaihtoehdoissa.

Työelämää palveleva ammattikorkeakoululaitos on yhä vahvemmin osa suomalaista innovaatiojärjestelmää. Se hengittää työelämän tahtiin. Silti meidän on kysyttävä, millaista elämää ja millaista työelämää rakennamme. Ekologisesta ulottuvuudesta osaamme jo puhua, mutta meidän on kysyttävä, miten edistämme sosiaalisesti kestävä kehitystä. Tällä tarkoitan sitä, että talouskasvusta tai teknologisesta edistymisestä puhuttaessa otamme jo lähes poikkeuksetta huomioon ekologiset tavoitteet, mutta emme välttämättä tee analyysiä uudistusten vaikutuksista sosiaaliseen kestävyteen yksilön, yhteisöjen tai kansakuntien osalta.

Perhe ei ole pahin – vaan edelleen paras sosiaalisen selviytymisen tukena

Arvatkaapa, minkä tahon me suomalaiset määrittämme tärkeimmäksi oman hyvinvointimme tukemisessa? Tärkeimmiksi eivät nouse julkiset terveystalvet eivätkä julkiset sosiaalipalvelut. Peräti 92 % suomalaisista kokee tärkeänä tai melko tärkeänä perheen, sukulaiset ja ystävät. Neljä viidestä pitää terveystalvet ja runsas kaksi kolmannesta pitää sosiaalipalveluja tärkeinä tai melko tärkeinä hyvinvointinsa tukijoina. (Siltaniemi ym. 2009, 103.) Nämä ulottuvuudet eivät ole luonnollisestikaan toisiaan poissulkevia; sairauden ja hädän hetkellä tarvitsemme kaikkia niitä.

Ihminen tarvitsee rakkautta ja tukea kasvaakseen ihmiseksi ihmisten joukossa. Varhaisvaiheen kiintymyssuhteet ovat terveen ja turvallisen kasvun edellytykset. Kodin, perheen ja vanhemmuuden tukeminen eivät ole joitakin menneisyyden asioita vaan Suomen tulevaisuuden rakentamista.

Helsinkiiläisistä lapsista lähes kolmannes, 29 prosenttia, kuuluu ryhmään, jonka perushoivassa ja henkisessä hyvinvoinnissa on puutteita. He valvovat myöhään, ovat jopa öitä yksin, peseytyvät ja syövät huonosti tai heitä saatetaan kiusata koulussa. Heidän elämästään puuttuu ilo. He kokevat itsensä yksinäisiksi ja surullisiksi. Näillä lapsilla on tutkija Irmeli Järventien (2001) mukaan myös heikko ja haavoittuva identiteetti.

Pitkäkestoisen laiminlyönnin lisäksi hetkellinenkin henkinen ja joskus jopa suoranainen fyysinen hylkäämiskokemus, väkivaltaisuus tai hyväksikäyttö muuttaa elämän turvattomaksi, sekavaksi, ristiriitaiseksi, ahdistavaksi ja tuskaiseksi. Hylkäämisen, väkivallan tai hyväksikäytön kokenut lapsi saattaa kokea läpi elämänsä sen, että hän ei kykene luottamaan muihin eikä itseensä. Hänen perusidentiteettiään saattaa leimata syvä arvottomuuden tunne. Traumaattisesta kokemuksesta tulee minän muodostuksen kautta joko este yhteyteen ja luottamussuhteisiin tai lähtökohta sosiaalisten verkostojen häikäilemättömään ja tuhoavaan hyväksikäyttöön. Niin ikään identiteettiä voidaan lähteä hakemaan jengeistä, rikollis- ja päihdekulttuureista.

Haastatteluissa saatamme kohdata korkeakouluun pyrkiviä, joilla on kuuden laudaturin paperit, mutta jotka ovat totaalaisesti eksyksissä itsestään ja jopa ajasta ja paikasta. Ilman vahvaa tukea nämä henkilöt eivät älykkyystään huolimatta selviä edes opinnoista saati työelämässä.

Riittävän turvallinen ja rakastava kasvatus on edellytysten luomista ihmisen kasvuille ja se saa aikaan sivistyksen, joka nousee ja kasvaa ihmisestä itsestään. Sosiaalisia taitoja opitaan ja harjoitellaan perhe-, koulu-, harrastus- ja muissa yhteisöissä. Siitä kehällisesti syntyy aktiivinen kansalaisuus ja siitä demokraattinen kansalaisuus. Kansalaiseksi kasvaminen (ja kasvattaminen) koostuu yhtäältä tiedosta ja ymmärryksestä, toiseksi arvoista ja ongelmista sekä kolmanneksi valmiudesta ja pätevyydestä. (Niemelä 2008a; Wallén 2005.) Kasvatus muuttuu omaehtoiseksi sivistykseksi ja kansalaisuudeksi.

”Menkää kotinne ja rakastakaa perheitänne”, on edelleen yksi sosiaalisesti kestävä kehityksen peruskivistä.

Sosiaalisen eheyden yhteiskunta selviytymisen tukena

Toinen peruskivi muodostuu meidän pohjoismaisessa mallissamme hyvinvointivaltiosta. Sosiaalisen eheyden yhteiskunta on yhteiskunta, jossa yhtäältä ihmisen turvallisuus ja selviämisen maksimoidaan huolimatta yksilön omista edellytyksistä selviytyä tai huolehtia itsestään, toisaalta luodaan edellytykset vastuunotolle itsestä, lähimmäisestä, yhteisöistä, kansakunnasta ja juhlallisesti jopa koko ihmiskunnasta. Sosiaalisen eheyden yhteiskuntaa voidaan määrätteisesti rakentaa.

Hyvinvointivaltioiden luonnissa päämäärinä on ollut kurjuuden poistaminen, yhteiskunta- rauhan säilyttäminen, väestönkasvun turvaaminen, täystyöllisyyden ylläpitäminen, talouden

suhdannevaihtelujen tasaaminen ja viime aikoina myös teollistumisen ja talouskasvun tukeminen (ks. Sulkunen 2003). Onko viimeinen tavoite otettukin kaikkein keskeisimmäksi? Olemmeko siirtymässä hyvinvointiyhteiskunnasta kilpailukyky-yhteiskuntaan? Kilpailuyhteiskunnissa on varhaisen ja sosiaalisesti periytyvän syrjäytymisen lisäksi myös niitä, jotka putoavat kiivastahtisesta ja vaativasta työelämästä. Tätä indikoivat masennuksen määrä ja pseudoilmiöt, kuten päihteiden käyttö.

Yksi keskeinen tavoite hyvinvointivaltiossa on tasa-arvoisuustavoite. Yhteiskunnissa – ilman vahvaa ja määrätietoista politiikkaa – tulo- ja muut yhteiskunnalliset erot kasvavat. Näin on käynyt viimeisen 20 vuoden aikana kolmessa neljästä OECD-maasta. Suomi on ollut suhteellisten pienten tuloerojen maa, mutta suunta on kääntynyt meilläkin huonoon suuntaan. (Growing Unequal? 2008.) Nämä erot näkyvät köyhien – ei vain sosioekonomisessa asemassa vaan myös – terveydentilassa; köyhät ovat myös sairaampia kuin rikkaat ja saavat huonommat terveyspalvelut. Paradoksi on, että suurten tuloerojen maissa edes rikkaiden elämä ei ole turvallista: yhteiskunnalliset ristiriidat vievät herkästi yhteiskuntarauhan.

Mutta kuinka paljon ja missä määrin valtion on oltava tasaamassa riskejä ja suojaamassa elämää? Missä on julkisen vastuun ja yksilön vastuun raja? Missä ihmisen pitää itse kestää ja selviytyä, missä valtion pitää tulla hätiin? Stakesin Hyvinvointivaltion rajat –hankkeen Oikeus ja kohtuus –raportissa (2006, 26) määritimme, että

”mitä perustavammanlaatuiset inhimilliset tarpeet ovat uhattuina ja mitä heikoimmat ovat yksilön voimavarat selvitä, sitä vahvemmat ovat yksilön oikeudet ja sitä selkeämpi on julkisen vallan velvollisuus järjestää toimeentulo ja sosiaali- ja terveyspalvelut”.

Tämä määritelmä kuvastaa osuvasti sitä, että oma vastuu ja valtion vastuu eivät ole vaihtoehtoja. Voidaan ajatella, että universaali sosiaaliturva ja universaalit palvelut ovat perusta. Kaikille taataan samat perusoikeudet. Lapsilisa maksetaan kaikille lapsille, rikkaille ja köyhille, toimintakykyisille ja toimintakyvyttömille. Mutta se intensiteetti, miten sosiaaliturvaan ja –palveluihin turvaututaan erilaisten riskitilanteiden realisoituessa, vaihtelee. Kyseessä on jatkumo, jossa yhteiskunnan velvollisuus järjestää tukea on sitä vahvempi, mitä heikoimmat ovat yksilön edellytykset selviytyä tilanteesta.

On moraalisesti väärin edellyttää vastuunkantoa henkilöltä, joka ei kykene syystä tai toisesta, tilapäisesti tai pysyvästi kantamaan vastuuta. Tämä ei tyhjennä yksilön moraalista subjektiutta vaan kunnioittaa ihmisten erilaisuutta ja erilaisia voimavaroja ja mahdollisuuksia – ja vieläpä eri elämänvaiheissa. Esimerkiksi lapsuudessa ja toimintakykyään menettävässä ikääntymisvaiheessa olevan voimavarat selvitä yksin ovat heikommat kuin toimintakykyisessä työiässä.

Palaan tuonnempana uudestaan tuohon määrittelyyn, koska ihmisen kestokyvyn näkökulmasta määrittelystä on syytä laajentaa.

Sivistys- ja koulutusyhteiskunta selviytymisen tukena – ja uhkana?

Sosiaalisen kestävyuden toisen peruskiven toinen puoli on koulutusjärjestelmässä. Suomi on luonut menestystarinan koulutuksessa. Se näkyy niin peruskoulutuksessa kuin myös korkeakoulujemme kohdalla. Mutta yhtä lailla niin kuin sosiaalinen ja terveydellinen syrjäytyminen on uhka yhteiskuntamme sosiaaliselle eheydelle, niin myös sivistyksellinen syrjäytyminen on otettava vakavasti. Syrjäytyminen koulutuksesta ja koulupudokkuus heikentävät sosiaalista selviytymistä merkittävästi.

Globaali kilpailu, yhteiskuntamme huoltosuhteen vääristyminen ja julkisen talouden kestävyysvaje pakottavat meidät miettimään koulutusjärjestelmämme tehokkuutta, mutta tarkastelussa ei saa unohtaa tasapuolisuutta, sosiaalisia näkökulmia – ja ihmisen kestämistä!

Euroopan Unionissakin sekä tehokkuus että tasapuolisuus on otettava komission mukaan (KOM(2006), 481) paremmin huomioon koulutuspolitiikassa jäsenvaltioiden uudistaessa yleissivistävän ja ammatillisen koulutuksen järjestelmiään. Usein yleissivistävän ja ammatillisen koulutuksen järjestelmät toisintavat tai jopa pahentavat olemassa olevia eriarvoisia piirteitä. Koulutukseen liittyvä eriarvoisuus aiheuttaa komission mukaan kustannuksia, jotka näkyvät tuloverojen menetyksenä, terveydenhoidon menojen ja julkisen tuen kasvuna sekä korkeampana rikollisuusasteena.

Peruskoulumme tarjoaa yhtäläiset mahdollisuudet, mutta sekään ei kykene tyystin poistamaan mm. perhetaustan ja sitä kautta monien ylisukupolvisten tekijöiden vaikutusta koulumenes-tykseen ja elämän rakentumiseen. Syrjäytymiskierteen katkaisemiseksi ei auta välttämättä pelkkä ammatillinen koulutus; pohjalle tarvitaan sivistys- ja tietoyhteiskunnan perusevättä. Tämä on syytä muistaa myös ammattikorkeakoulujen toiminnassa.

Koulutus voidaan rakentaa myös tehoyhteiskunnan ja kilpailukyky-yhteiskunnan malleilla niin, että ihminen ei kestä koulutuspainetta. Professori Lea Pulkkinen (2009) onkin muistuttanut, että koululaitos ei kaipaakaan lisää kuraattoreita ja psykologeja vaan paremman opetussuunnitelman. Pulkkinen mukaan nykyisessä koulussa lapset eivät löydä omia vahvuuksiaan: liian moni joutuu kokemaan epäonnistumista ja jää syrjään. Kilpailu kaikenlaisista suorituksista johtaa siihen, että häviäminen kasautuu, kun keskitytään älyllisiin toimintoihin.

Pulkkinen haluaa kouluihin enemmän mielikuvitusta ja yhteisöllistä toimintaa, johon monipuolinen taideaineiden opetus antaisi mahdollisuuden. Kun valmistetaan näytelmä, lauletaan kuorossa ja tehdään isoja kuvataiteellisia projekteja, jokainen löytää kokonaisuudessa oman paikkansa. Voisimmeko me ammattikorkeakouluissakin toimia toisin?

Lisäksi korkeakoulujen tulisi ajaa yhteiskunnallista tasa-arvoa ja sosiaalista eheyttä tarvittaessa vaikka ns. positiivisen diskriminaation kautta. Euroopan unionissa ja OECD:ssakin korostetaan aliedustettujen ryhmien pääsyä koulutukseen. Koulutus tulee tehdä kaikille houkuttelevammaksi, pääsyjärjestelmiin on luotava positiivista diskriminaatiota, tuutorointia on parannettava ja opiskelijakunnassa vallitseva erillisyys on otettava huomioon. (Niemelä 2008b, Santiago 2009.)

EU nostaa useissa asiakirjoissa oppimisen ja elinikäisen oppimisen tavoitteeksi ”personal fulfilment, active citizenship, social inclusion and employability”, tässä järjestyksessä. Tästä voimme ottaa oppia nyt laajemmin koulutuspolitiikassamme. Mielestäni rikkaasta, tasapainoisesta elämästä nousee aktiivinen kansalaisuus, yhteys ja osallisuus – ja lopulta myös taloudellinen toimeliaisuus.

Sosiaalisen luottamuksen yhteiskunta auttaa ihmistä jaksamaan ja voimaan hyvin

Perheen sekä hyvinvointi- ja sivistysvaltion lisäksi kolmantena sosiaalisen kestävyuden tukijalkana on terve yhteisöllisyys ja toimiva kansalaisyhteiskunta.

Empiirisissä hyvinvointitutkimuksissa on osoitettu, että sosiaalisiin suhteisiin luottamuksensa menettäneet ovat hauraampia ja haavoittuvampia kuin muut. Sosiaalinen epäluottamus on yhteydessä heikompaan stressinsietokykyyn ja sairastuvuuteen. Se indikoi myös sekä kasautuvia vaikeuksia että jäämistä tukien varaan. (Kortteinen ja Elovainio 2006.)

Tyytymättömyys sosiaalisiin suhteisiin ja heikko luottamus muihin ihmisiin kytkeytyvät tuoreen kansalaiskyselyn mukaan heikentyneeseen hyvinvoinnin tilanteeseen. Elämänhallinnan tunne ja kokemus henkisestä hyvinvoinnista pohjautuvat puolestaan sosiaalisten suhteiden toimivuuteen ja sosiaaliseen luottamukseen. (Siltaniemi ym. 2009.)

Aiemmin esille ottamani Oikeus ja kohtuus –raportin (2006) määrittäminen ei ota tätä ulottuvuutta huomioon. Määrittäminen voi siis pitää oikeansuuntaisena mutta ei vielä riittävänä määrittämisnä.

Valtio ei voi määrätä tai edes tuottaa sosiaalisia suhteita eikä varsinkaan luottamusta niihin. Ne nousevat perheiden ja kansalaisyhteiskunnan arkielämästä, yksilöiden ja ryhmien toime-
liaisuudesta. Valtio voi kuitenkin luoda edellytyksiä sosiaalisten suhteiden ja luottamuksen
syntymiselle esimerkiksi perheiden hyvinvoinnin edellytyksistä huolehtimalla ja vaikkapa te-
rapiapalveluiden kautta mutta myös tukemalla kansalaisyhteiskunnan toimintaedellytyksiä.

Eettistä määritystä voisi kehittää seuraavasti:

*”Mitä perustavammanlaatuiset inhimilliset tarpeet ovat uhattuina ja mitä hei-
koimmat ovat yksilön voimavarat selvitä, sitä vahvemmat ovat yksilön oikeudet
ja sitä selkeämpi on julkisen vallan velvollisuus järjestää toimeentulo ja sosi-
aali- ja terveyspalvelut, ja sitä tärkeämpää on luoda perhe-, sivistys- ja kansa-
laisyhteiskuntapolitiikan keinoin edellytyksiä ihmisen kasvulle ja voimaantumise-
lle sekä sosiaaliselle vuorovaikutukselle ja luottamukselle”.*

On syytä muistaa, että pohjoismainen hyvinvointivaltio syntyi kansalaisyhteiskunnan toimin-
nasta: se perustukset lepäävät protestanttisen kristillisyyden lähimmäisvastuun ja työväenliik-
keen solidaarisuuden eetoksessa. Ihmisten tasa-arvoa, kohtuullisen tasaista tulonjakoa ja uni-
versaaleja palveluita edustava hyvinvointivaltio tarvitsee edelleen tuekseen vankan moraali-
sen, eettisen ja poliittisen pohjan. Tarvitaan kansalaisten omaehtoista toimintaa, yhteisöllisyyt-
tä ja kansalaisyhteiskuntaa sekä taloudellisen kasvun mutta erityisesti nollakasvun ja taantu-
man tilanteessa.

Kun Jyväskylän kaupungin kehitysjohtajan, dosentti Sakari Möttösen kanssa (Möttönen ja
Niemi 2005) tarkastelimme näitä skenaarioita, tiivistimme näkemyksemme seuraavaan:

*”Hyvinvointivaltio tarvitsee tuekseen – nyt ja sen tulevassa murroksessa – yh-
teisvastuuta, lähimmäisenrakkautta, sosiaalisuutta ja solidaarisuutta korosta-
van kansalaisyhteiskunnan. Kysymys [on]...kaikessa kansassa ja elävässä elä-
mässä toteutuvasta huolenpidon ja yhteisvastuun kulttuurista – siis arvoista ja
asenteista. On luotava hyvinvointivaltion kansalaisyhteiskuntaperustaa.”*

Mutta sosiaalisella yhteisöllisyydellä ja sosiaalisella pääomalla on itseisarvonsa. Sosiaalinen
osallistuminen ja yhteenkuuluvuus lisäävät hyvinvointia ja terveyttä – sanalla sanoen ihmisen
kestokykyä.

Työelämässä pitää kysyä, voidaanko asiat tehdä toisin

Sosiaalinen luottamus ja yhteisöllisyys kuuluvat myös työelämään. Työelämän on jatkuvasti
vastattava muuttuviin haasteisiin, työurien epävarmuuteen ja toisinaan äärimmilleen vietyyn
kilpailuun. Samalla useimmilla suomalaisilla työpaikoilla, myös ammattikorkeakouluissa, on
otettava huomioon henkilöstön ikääntymisen aiheuttamat haasteet.

Henkinen työ tapahtuu ihmisen päässä. Työolosuhteiden havainnointi ei tapahdu niin kuin pe-
rinteisissä töissä. Lisäksi tarvitaan yhä enemmän sosiaalisia vuorovaikutustaitoja.

Perinteisillä työterveyshuollon menetelmillä voi helposti luoda rajoituksia ja suppevia nä-
köaloja. Välineinä on silloin töiden rajoituksia, osa-aikaistamista ja eläkepapereita. Työtä pi-
täisikin tarkastella prosessina, jolloin voidaan miettiä, voisiko työtä tehdä toisin. Näin toteaa
yksi näiden ammattikorkeakoulupäivien huomisen luennoitsijoista, Leena Ala-Mursula
(2007).

Nuorison suhde työhön on muuttunut; osa valikoi uudenlaista työ- ja elämäntapaa. Työ- ja
perhe-elämän yhteensovittaminen on yhä suurempi haaste. Työelämään tulee raivata enem-
män kunniallisia tapoja siirtyä myös hieman vähemmän vaativiin tehtäviin. Yksilölliset voi-
mavarat tulee ottaa huomioon. Kaikki hienoja asioita, mutta ratkaisujen pitää olla sellaisia,

jotka ottavat huomioon koko työyhteisön. Jos lähestytään vain yhden työntekijän valinnanmahdollisuuksia ja jaksamista, voidaan kuormittaa taas yhä uusia työtovereita.

Toissa vuonna noin 4 600 suomalaista siirtyi työkyvyttömyyseläkkeelle yksistään masennuksen perusteella – ja tässä luvussa eivät ole siis muut mielenterveyden häiriöt. Yhteensä masennuksen vuoksi työkyvyttömyyseläkkeellä vuoden 2007 lopussa oli noin 37 000 suomalaista. Masennusperusteiset työkyvyttömyyseläkemenot vuonna 2007 olivat 491 miljoonaa euroa. Masennuksesta johtuvat sairauspäivärahakustannukset olivat tuolloin 109 miljoonaa euroa. (STM:n verkkosivut 2009.)

Jaksamisesta huolehtiva työelämä on ihmisen kestämisen neljäs peruskivi.

Toivon vai näköalattomuuden kulttuuri?

Viides ja viimeinen jaksamisen ja kestämisen peruskivi tässä esityksessäni liittyy toivon kulttuuriin.

Kulttuurillemme, nimettäköön sitä vaikka toiseksi moderniksi, on leimallista toivon katoaminen monien ihmisryhmien kohdalla. Osallisuus ja siitä nouseva luottamus virittävät toivon. Ulkopuolisuuden, osattomuuden ja kuulumattomuuden tunteet synnyttävät epätoivoa, kyynisyttä ja välinpitämättömyyttä. Ne sulkevat tulevaisuushorisontin. Tätä ilmentävät mm. aika laajat masennuksesta kärsivien luvut tämän päivän Suomessa.

Kasvatustieteen professori Veli-Matti Värri (2002) on kiinnittänyt huomiota siihen, että ajallemme on leimallista transsendentin katoaminen. Olemme vailla toivon horisonttia – on sitten kyse uskonnosta, politiikasta tai hyvän elämän ideasta – , jos kaikessa viittaamme vain itseemme, taloudellisiin arvoihin ja tämänpuoliseen.

Että ihminen kestäisi näinä epävarmuuden aikoina, me tarvitsemme luottamusta ja toivoa. Me voimme tehdä paljon sosiaalisesti kestävästä kehityksen eteen. On vain tunnistettava ne tekijät, jotka uhkaavat ihmisen kestävyttä.

Yhteiskunta valtaistaa, yksilö voimaantuu ja yhteisöt välittävät – vaikutuksia!

Esitykseni teema oli kysymys siitä, miten ihminen kestää tässä globaalissa kilpajuoksussa, koulutuspainneissa ja työelämän paineissa.

Silloin kun sosiaali- ja koulutuspoliittisesta toiminnasta käsin luomme joko tulonsiirtojen, palveluiden tai koulutuksen kautta yksilöille, perheille ja koko väestölle hyvinvoinnin edellytyksiä, voimme puhua empowermentista, (1) *valtaistamisesta*. Silloin kun yksilö ottaa omaa elämäänsä ja sen mahdollisuuksia haltuunsa, voimme puhua emansipaatiosta, (2) *voimaantumisesta*. Kysymys on Juha Hämäläisen (2006) luonnehtimasta inhimillisestä kasvuprosessista, joka synnyttää ”yhteiskunnallista toimintakykyä, osallisuutta, osallistumista ja sisäistä elämänhallintaa”. Yhteisöt ja verkostot puolestaan (3) *välittävät* valtaistavia elementtejä ”alas” ja voimaannuttavia vaikutuksia ”ylös”. (Niemelä 2009.)

Siis: Yhteiskunta valtaistaa (empowerment), yksilö voimaantuu (emanispaatio) ja yhteisöt välittävät valtaistavia ja voimaannuttavia vaikutuksia – ja myös kirjaimellisesti välittävät. Sosiaalisesti kestävässä kehityksessä on otettava huomioon kaikki nämä ulottuvuudet.

Rakennuspuut sosiaaliseen kestävyteen löytyvät turvallisesta lapsuudesta, sosiaalisen eheyden yhteiskunnasta, tukea antavasta ja mahdollisuuksia luovasta koulutusjärjestelmästä, jaksamista edistävästä työelämästä, sosiaalisesta pääomasta ja elävästä kansalaisyhteiskunnasta ja toivon horisonteista. Kaikkien näiden tekijöiden tuottamisessa ammattikorkeakoulut voivat olla, niiden tulee olla ja ne myös ovat mukana.

-----

jorma.niemela@diak.fi, 0400 200760